

ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Εκδιδόμενη κατὰ Παρασκευήν.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ.

ΕΤΗΣΙΑ Δραχμῶν 16.
Προπληρωτέα καθ' ἑξαμηνίαν.

Συντάκτης

ΚΩΝΣΤ. Κ. ΦΙΛΙΠΠΟΥΔΗΣ.

ΤΙΜΗ ΚΑΤΑ ΧΩΡΗΣΕΩΝ

Διατριβῶν ὁ στίχος λεπτὰ 25.
Προπληρωτέα, ἀγγέλαι κατ' ἀποκοπήν.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Περὶ τῆς τελευταίας ὑπουργικῆς μεταβολῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, μεταφέρομεν ἐκ τῆς «Ἡμέρας» τὰς ἐπομένως ἐκφραστικὰς παρατηρήσεις, ἃς καθήκον ἔχομεν νὰ μελετήσωμεν ἅπαντες καλῶς καὶ νὰ ἀρυσθώμεν ἐξ αὐτῶν σωτήρια καὶ διδακτικὰ μαθήματα.

«Ὅτι ἔχει ἀξιοθαύμαστον ἡ πολιτικὴ ὀριμότης τῶν Ἀγγλῶν ἐξεδηλώθη λαμπρῶς καὶ κατὰ τὴν πρόσφατον κρίσιν. Εἶδομεν ὑπουργοὺς μὴ διανοούμενους οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀμφισβητήσωσι τὴν ἔθνικὴν ἐτοιμότητα, ἀλλ' ὁμολογοῦντας εὐγενῶς τὴν ἡττάν των καὶ συμβουλεύοντες εὐλακρῶς τὴν ἀνάσσειν νὰ καλῆσθαι εἰς τὰ πράγματα ἐκείνων τῶν πολέμιων των, ὅστις ἐπολέμησαν αὐτοὺς πεισματωδέστερον, ἀλλ' ὅστις ἠδύνατο νὰ ὑπηρετῆσθαι ἐπωφελέστερον τὸ στέμμα καὶ τὴν πατρίδα. Εἶδα μὲν ἐπισήμους ἡγέτας τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὑποχωροῦντας αὐθιγῶς ἐνώπιον τοῦ ἀνδρός, ὃν ὑπεδείκνυν ἢ ψῆφος τοῦ λαοῦ, καὶ καταβάλλοντες πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως πείσῃσι τὴν ἀνάσσειν νὰ προτιμηθῇ αὐτῶν ἐκείνων. Εἶδομεν τὸν νέον πρωθυπουργὸν προσπαθούντα νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν τοὺς θερμουργότερους τῶν ῥιζοσπαστῶν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς ἐξασκήσεως ὑπευθύνου ἐξουσίας χρησίμους λειτουργοὺς τοῦ καθεστώτος. Εἶδομεν ὑπαξιόχρους, ὅστις ἀφοῦ ἐβουλόνατο μυθῶδη ποσὰ ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν ἰδεῶν του, ἠρνήθη νὰ δεχθῇ ὑπουργικὸν χροτοφυλάκιον, ἵνα μὴ ἀποδοθῇ ἡ διαγωγή του εἰς ἰδιοτέλειαν. Εἶδομεν τὸν Ἀρτίγκτωνα πλέκοντα τὸ ἐγκώμιον τοῦ Βικονοφίλδ καὶ τοῦ πεσόντος ὑπουργοῦ συγχαιρόντας τοὺς διαδόχους των. Εἶδομεν εὐθὺς μετὰ πεισματώδη πάλιν συντηρητικῶς καὶ φιλαλευθέρους ἐνομένους κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς καὶ ἀναδιβάζοντας αὐτὸς ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου ἄνδρα, ἀνήκοντα μὲν εἰς τὸ φιλελευθέρων κόμμα, διακριθέντα ὅμως ἐν τῷ παρελθόντι ἐπὶ ἀμεροληψίᾳ καὶ κοσμιότητι. Εἶδομεν τὸ ὄργανον τοῦ πεπτωκότος ὑπουργείου, τὴν «Σημαίαν», δηλοῦσαν ὅτι αἱ ἀντιπολιτεύσεις δὲν προτίθεται νὰ παρεμβάλῃ προσκομιματα εἰς τὸν δρόμον τῆς κυβερνήσεως καὶ προτρέπουσαν τοὺς ὁμόφρονας νὰ μὴ ἀμφισβητήσωσι τὴν ἐκ νέου ἐκλογὴν τῶν ὑπουργῶν, ἵνα μὴ ὑπεβάλλωσιν αὐτοὺς ἀνωφελῶς εἰς δαπάνας καὶ ἀποτρέψωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν συμφερόντων τῆς δημοσίας. Τὰ παραδείγματα ταῦτα ὀφείλον νὰ μελετήσωσι καὶ ν' ἀπομιμηθῶσιν οἱ παρ' ἡμῖν αὐτοσχέδιοι πολίτεστές, οἵτινες πιθηκίζοντες καὶ ψιττακίζοντες μόνους τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους τοῦ ἀγγλικοῦ Συνατάγματος περιήγαγον τὴν Ἑλλάδα εἰς κατὰστασιν ἐνόμου ἀναρχίας καὶ κατέστησαν ἀπολύτως ἀδύνατον, οὐχὶ τὴν ἀγαθὴν διοίκειν, ἀλλ' ἀπλῶς μίαν οἰκονομικὴν διοίκησιν τοῦ τύπου.»

— Χθὲς ἀφίκετο ἐνταῦθα ὁ νέος ἡμῶν Νομάρχης κ. Κωνστ. Μηλιώτης καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του. Ὁ τῶς τοιοῦτο: κ. Κ. Δούκας ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας.
— Παρακαλεῖται ἡ Ἀστυνομία ἡμῶν νὰ μεριμνήσῃ περὶ ἐξοντώσεως τῶν ἐνταῦθα ἀδεσπότητων κυνῶν ὅστις.

ἐπληθύνθησαν εἰς ἀπίστευτὸν βαθμὸν καὶ μέγιστος οὐ λυσιπείθως καὶ μᾶς φάγωσι, δὲν ἡμᾶς ἀφίνουσιν ἡσυχίαν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας.

— Σήμερον ὥρην ὃ μ. μ. καλῶνται τὰ μέλη τοῦ ἐνταῦθα Ἐμπορικοῦ Συλλόγου «Ἑρμῆς» ἐν τῇ αἰθυσῇ τῶν συνεδριάσεων, ἵνα ἐκλέξωσι τὰ μέλη τοῦ νέου Προεδρείου.

— Ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος διατρίβει παρ' ἡμῶν καὶ ἐν τῷ σεβαστῷ π. τριβῆ τῆς οἰκῆς ἡ κ. Θεοδῶν Δ. Ρικάρη, ἣν εὐχαρίστως ἀναδιβάζομεν, ἢ πρῶτον οὐγενεὶς καὶ ὁ παλαιὸς γυνὴ. Τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν ἀνεβίβη ἀπὸ τῆς καλυπθῆσας τοῦ τέκνου τοῦ Δημήτριου κ. Κανακῆ καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ προσήνεγκεν ὑπὲρ τῶν ἐνταῦθα Βρεφοκομείου δραχ. 402.

— Ἐπίσης καὶ ἡ κ. Καλλιόπη Ἑρ. Γερῆν ἐδωρήσατο εἰς τὰ ὄργανα τοῦ Βρεφοκομείου μας κατὰ τὰς ἐσπέραις τοῦ Πάσχα 44 κομμάτια παιδικῆς ἐνδυμασίας, αἵτινες ἀπέτέλεσαν τὸ χάριμα τῶν δυσμοίρων ὄργανῶν.

— Ὁ ταμίης τοῦ Βρεφοκομείου καὶ ἐκθερμῶν αὐτοῦ προστάτης κ. Π. Ἀνοῖος μετὰ λύπη ἀνεκοίνοιο ἡμῖν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες ἃς ἔτρεψεν ὑπὲρ τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου ἰδρύματος, αἱ στηριζόμενα εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῶν συμπολιτῶν μας. Ἐφέτος ὁ κ. Ἀνοῖος μὴ ὑποτάσσας ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς φιλανθρωπικοὺς κατὰ τὸ Πάσχα, ἀλλ' ἀναμείνων τὴν ἀναδραστηριότητα τῶν ὄργανων ὑπὲρ τῶν ὄργανων τοῦ Βρεφοκομείου, μόνον τὰς δύο ἀνωτέρω δωρεὰς ἔσχεν καὶ ἐν τούτοις καὶ τὸ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἔχει τῶν ἀνάγκας. Ἔστιν ἄλλοθεν ὅτι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ κοινοῦ ἐξαντλοῦσι καὶ ἐκαστὴν ποικίλαι περιστάσεις καὶ ἐπὶ κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας, ἡ συλλογὴ ἑράνων ὑπὲρ τοῦ Νοσοκομείου ἀπέφερε δραχ. 4.690, ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ λοιπὰ φιλανθρωπικὰ κατὰ τὴν πόλεωσιν εἰς τὰς αὐτὰς ἀτελείωσιν οικονομικῆς δυσχερείας αἱ εἰς ἴσου ῥικαιοῦνται ἐπὶ τῶν φιλανθρώπων αἰσθημάτων των κατωίκων.

— Ὁ ἐπερχόμενος Μάιος ἐπέσπευσέ κατὰ τὰς μετὰ τὸ Πάσχα ἡμέρας πολλοὺς καὶ ἐνταῦθα εὐτυχεῖς γάμους. Ἐτελέσθησαν ἐνταῦθα κατ' αὐτὰς οἱ γάμοι τοῦ κ. Ιωάννου Βασιλοπούλου μετὰ τῆς κ. Εὐθέρας Καραβᾶ, ἀδελφῆς τοῦ καλοῦ Βλασσίου οἱ τοῦ κ. Θεοδώρου Τσακλώτου, φαρμακοποιῦ ἐν Ἀθήναις μετὰ τῆς κ. Ἐλένης Δ. Πετζᾶλη, ἀνεψιάς τῆς σεβαστῆς κυρίας Σ. Πράττικα τοῦ κ. Ν. Τσίπρη μετὰ τῆς κ. Οὐρανίας Γεωργακοπούλου τοῦ κ. Δημ. Αγγελόπουλου μετὰ τῆς κυρίας Ἀνδριάνας Διαμαντοπούλου, ἀδελφῆς τῶν καλλιπῶν νέων Ἀδαμαντίου καὶ Διονυσίου Διαμαντοπούλου τοῦ κ. Δημ. Συρογιάννη δικηγόρου μετὰ τῆς κ. Χαρικλείας Α. Μουρακεφάλου τοῦ κ. Λουκιανοῦ Γκονέν, μετὰ τῆς κ. Ἐμῆρας Κούρη τοῦ κ. Ἀλέξανδρου Μπέρφελδ μετὰ τῆς κ. Ρουμπίνης Βούδλει τοῦ κ. Ἀνδρ. Γατοπούλου μετὰ τῆς κ. Μαργαρίτας Σ. Ντρούδη ἐκ Κορίνθου, ἀνεψιάς τοῦ κ. Π. Γούναρη. Χθὲς τὸ ἑσπέρα: ἐτελέσθησαν ἐπίσης οἱ γάμοι τοῦ κ. Δ. Α. Σταθάτου μετὰ τῆς κ. Μαρίας Ἀναστούτου.

— Ὁ καλὸς νέος κ. Νικόλαος Πετραλιάς ἔμπροσθεν ἐμνηστεύσατο τὴν καλλίστην δεσποινίδα Κωστούδαν Δ. Σταμπάδο. Οἱ πολλοὶ φίλοι ἀμφοτέρων τῶν καλῶν τούτων οἰκονομῶν συγχαιροῦσιν αὐταῖς.

— Ἐπίσης ὁ κ. Σταυρὸς Σταυροπούλος ἐμνηστεύσατο τὴν σεμνὴν κόρην κ. Ἐλένην Κωνσταντινοπούλου, ἀδελφὴν τοῦ κ. Κωνστ. Κωνσταντινοπούλου, διευθυντοῦ Λυκείου καὶ τῶν ἄλλων καλῶν συμπολιτῶν μ. ε.

— Ὁ πρότερον ἐνταῦθα δικηγόρος κ. Διον. Ποταμιάνος ἐπανάλαβε παρὰ τοῖς ἐνταῦθα Δικαστηρίοις τὸ ἐπάγγελμα τοῦ.

— Ἀφίκετο προχθὲς ἐνταῦθα ὁ κ. Μανιὰκ, ἐργολάβος τοῦ ἡμετέρου λιμένος. Προσεχώρ ποιήσεται ἐναεῖν τῶν λιμενικῶν ἔργων.

— Τὸ τελευταῖον δεκαπενθήμερον ὑπῆρξεν ἐνταῦθα γόνιμος εἰς τραυματισμοὺς ἐκουσίως καὶ μὴ, εἰς τυφλώσεις, εἰς διαπληκτισμοὺς καὶ νυκτοκλήσεις. Δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην Ἀστυνομικὸν Δελτίον καὶ τοὶ ἐπαναληφθέντες ζητήσαν-

τες αὐτοὺς, ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι πλοῦσιον εἰς ἐγκληματικὰς πράξεις καὶ ἴαν χαρακτηριστικόν.— Ἴσως διὰ τοῦτο δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τὸ λάβωμεν.— Ἰδιαιτέρως ἀναφερόμεν ὅτι ἠνοήθη εἰς ἀντίκλειδος τὸ κατὰ τὸν καλοῦ συμπολίτου μας κ. Βαλλερῖου Καλλιγέρου καὶ ἀηρήθησαν ἐξ αὐτοῦ περὶ τὰς 250 δραχ.

— Τὸ ἐνταῦθα Κακούργιο ἐκείνου ἀπὸ προχθὲς ἐποιήσατο ἐναεῖν τῶν ἔργασιων αὐτοῦ τὴν 29 Ἀπριλίου ἐδικάσθη ὁ Παναγ. Ν. Καπότας, κατηγορούμενος εἰς φόβον καὶ κτετεδικάσθη εἰς ἰσοβία ἔσθια. Τὴν 29, ὁ Γεωργίου Παπαδημητρίου κατηγορούμενος ἐπὶ ἀποπέρας ἀνακρίσεως καὶ ἐκηρύχθη ἄθως τὴν 30 ὁ Μ. Ἀλεξόπουλος κατηγορούμενος ἐπιδοκίμηση καὶ κατεδικάσθη εἰς χρηματικὴν ποινὴν δρ. 400.

— Σιτηρὰ. Εἰς γαλήνη, οὐδέμιαν πρᾶξιν λαβούσης χώραν ἀφίχθησαν εἰς τὸν λιμένα μας δύο φρετὰ Ἰσμαίλου ἐκ κοιλ. 13.000 ἕκαστον.

— Ἀραβόσιτα. Πωλοῦνται ἐκ διαλειμάτων πρὸς 30 1) 1/2 μετρητοῦ. Περιμένεται ἀπὸ Κέρκυραν ἐν πλοίῳ μὲ 5.000 κοιλ.

— Ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν λιμένα ἐν πλοίῳ ἐκ κοιλῶν 100 ὁ κῆτος οὐνο: ζητεῖ 30 1) 2 μετρητοῦ.

Κυρία Χαρίλας Γεωργακοπούλει!

Ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 4.590 π. ε. φύλλου τῆς «Παλιγγενεσίας» κατεχώρισα διατριβὴν ἐν ἣ διατίθησα ῥητικῶς ὅτι ἐγὼ ὠθῆν εἶπον εἰς τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπιθεωρητὴν κ. Τσικνόπουλον ὅτι σεις ὡς ὑποτέλωνης δὲν εἶσθε τίμιος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Σας, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεκτίθησα ἀρκετὴν παρουσίαν. Ἀκολουθῶν Σας ἀπῆλθον ἐπιστολὴν τὴν 2 Φεβρουαρίου ε. ε. δι' ἣς ἐπανάλαβον ὅσα δημοσίᾳ ἔγραψα ἐν τῇ «Παλιγγενεσίᾳ» καὶ Σας παρεκάλεον νὰ προσέλθητε εἰς τὴν δικαιοσύνην ὅπως ἀποδείχθῃ ἂν ἐγὼ Σας ἐσυκοφάντησα εἰς τὸν κ. Τσικνόπουλον. Σας προσέθετον μάλιστα ὅτι ἡμῶν πρόθυμος νὰ καταθέσω εἰς τὴν δικαιοσύνην ὅσα ἤκουσα νὰ λέγῃ οὗτος δημοσίᾳ περὶ Ὑμῶν, καὶ τότε ἐάν ἐγὼ τοῦ εἶπον τι περὶ Ὑμῶν, ἢ περὶ τῶν συναδέλφων μου, ἃς τὰ καταθέσῃ ἐνόρκως ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἃς τιμωρηθῶ ἐγὼ ὡς συκοφάντης καὶ ἃς ἀποκαλεσθῶ τοιοῦτος ἐν γένει ἀπὸ ὅλους τοὺς συναδέλφους μου. Ἐκτοτε παρήλας ἀρκετὸς καιρὸς καὶ οὐδὲν ἐνηργήσατε. Ἐνόμιζον ὅταν ῥίπτεται δημοσίᾳ κατὰ ὑπαλλήλου βαρεῖα μομφὴ καταχρήσεως τοῦ δημοσίου πλοῦτος ἢ τιμὴ τοῦ ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν δικαιοσύνην ὅπως ἀποδείχθῃ ὁ ἔνοχος. Σεις ἐπροτίμησατε τὴν σιωπὴν. Ἡ κοινωνία θὰ κρίνῃ ἂν ἐγὼ Σας ἐσυκοφάντησα.

ΙΩ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ (Κορινθαίως).

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Γεωργίου Καρακαζάνη καὶ οἰκοῦ Πατρῶν, κατὰ τῆς συζήτου τοῦ Μαρίας Χατζηλιὰ κατωίκου ἐπίσης.
Ὁ Γεώργ. Καρακαζάνης διὰ τῆς ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου ε. ε. πρὸς τὸ ἐν Πάτραις δικαστήριον τῶν Πρωτοδικῶν ἀναφορᾶς του ἠτήσατο τὴν διάσειξιν του ἀπὸ τῆς ἀνω συζήτου του, διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους αἰτήσας οὐχ ἄχρονος νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἢ κατὰ νόμον δημοσίευσις αὐτῆς. Τὸ δὲ δικαστήριον τοῦτο δὲ τῆς ὑπ' ἀρθ. 529 ε. ε. ἀποφάσεως του δεχθὲν τὴν αἴτησιν του, δὲτάξῃ τὴν κατὰ Νόμον ἀρθ. (83 § 4 Πολ. Δ. κ. δημοσίευσιν τῆς διὰ τὰς περαιτέρω νομίμους συνελείας.
Ἐν Πάτραις τὴν 30 Ἀπριλίου 1880.
Ὁ πληρεξ. τοῦ Γ. Καρακαζάνη δικηγόρος
ΒΑΣΙΛ. Α. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἐκδρομὴ εἰς Ὀλύμπια.

Φίλε κύριε Ἐκδότα.

Λησμονοῦντες ὅτι ἐπὶ ἀντικειμένων ἀπτομένων τῆς ἀρχαιολογίας, μόνον ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγοι δύνανται νὰ παρέξωσιν ἀνάγνωσμα ὠφέλιμον ἢ τερπνόν εἰς τὴν ἀπληστον φιλομάθειαν τοῦ κοινού, μοὶ ζητεῖτε τὰς ἐκ τῆς τελευταίας εἰς τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν ἐκδρομῆς ἡμῶν ἐντυπώσεις μου, διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Φορολογουμένου», καὶ τῆ ἀληθείας εἰς δεινὴν με ἐμβάλλετε, διὰ τῆς αἰτήσεώς σας ταύτης, ἀμνηστία. Φρονεῖτε ὅτι σήμερον πλέον, ὅποταν ἡ ἀρχαιομάθεια ἀποτελεῖ εὐρύτατον κύκλον ποικίλων γνώσεων καὶ ἰδιαιτέραν ἐπιστήμην, ὅτι ἀπλοῦς θαυμαστής καὶ λάτρης τῆς ἀρχαιότητος, μεταβαίνων μόνον εἰς προσκύνησιν, ὡς εἶπεν, τῶν λαμπρῶν ἐρείπων καὶ τῶν περιφανῶν λειψάνων τῆς, δύναται ν' ἀποκομῆσιν ἐκεῖθεν ἄλλο τι εἰμὴ θαυμασμόν καὶ ἀναμνήσεις; Καὶ δὲν ἤθελεν εἶσθαι λίαν τολμηρὸν δι' ἄνδρα ἀνεπιστήμονα, ἐὰν ἤθελεν ἐπιχειρήσει καὶ ἀπλὴν ἀναγραφὴν τῶν ἀποκαλυφθέντων ἤδη εἰς Ὀλυμπίαν λειψάνων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐνῶ γνωστὸν ἐστὶ τὸ ὅτι «οὐδὲν ἐπιστήμης εἰκὴ καὶ ἐπαινοῦμεν ἂ ἔτυχεν ἐκάστοτε καὶ ψέγοντες»;

Καὶ ὁμοῦ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἐκφύγω τοῦ πειρασμοῦ Σας, διὰ δύο κυρίως λόγους· πρῶτον, διότι ὀφείλομεν νὰ πληρώσωμεν ὅπωςδὴποτε τὰς στήλας τοῦ «Φορολογουμένου», αἱ δὲ ἡμέραι αὗται εἰσὶ τόσον στερεῖαι εἰς πολιτικὰ παρ' ἡμῖν συμβάντα καὶ δεύτερον, διότι ἡ ἐκ τῶν Ὀλυμπίων ἐντύπωσις παρακολουθεῖ τοσοῦτον ἰσχυρὰ, τοῦλάχιστον ἐπὶ τινα χρόνον, τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτὴν τὸ πρῶτον, ὥστε ἀδύνατον ἀποβαίνει αὐτῇ νὰ στρέψῃ τὴν διάνοιαν ἀπερισπάστως εἰς ἄλλα ἀντικείμενα, ὅσον καὶ ἂν περικόπη τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας του, ἵνα βαδίσῃ ἀσφαλέστερον ἐπὶ τῶν ἐνεστώτων.

Οὐδὲν ἦτον ὀφείλω νὰ καταστήσω δῆλον ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἡ περὶ τὰ Ὀλύμπια διατριβή μου αὕτη, οὐδεμίαν ἔχει ἀξίωσιν ἀρχαιολογικῆς πραγματείας· ἐστὶν ἀπλῶς φόρος θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἀποκαλυπτόμενον θαυμάσιον ἐκεῖνον χῶρον, τὸ θαῦμα τῶν παρωχημένων χρόνων, ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ ἐθνικωπάτη τῶν προγόνων ἡμῶν πανήγυρις καὶ ἐν ᾧ ἡ τέχνη καὶ ἡ καλαισθησία αὐτῶν ἐπεσώρευσαν ἀφειδῶς τὰ ἔργα τῆς ἐξόχου Ἑλληνικῆς διανοίας, ἅτινα μέχρι σήμερον διδάσκουσι καὶ συγκινοῦσι τὸν κόσμον· καθ' ὅσον ὁ φόρος οὗτος ἐπιβάλλεται ἐπιτακτικώτερον εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς Ἕλληνας ἢ εἰς πάντα ἄλλον, οὐ μόνον διότι ἀναφέρεται εἰς Ἑλληνικὰς ἀναμνήσεις καὶ εἰς ἑλληνικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὀφείλομεν κατὰ μέγα μέρος οἱ νεώτεροι τὴν ἀπελευθέρωσίν μας, «διὰ τῶν Ἑλληνικῶν μνημείων, λέγει ὁ κ. E. Renan, ἐτέθη τί ἀπόλυτον ἐν τῇ τέχνῃ» οἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἀμιλλώμενοι, ἢ ἀντιγράφουσι ἢ βαλνοῦσι ψηλαφοῦντες. Ἡ τελειότης αὕτη ἀπαξ μόνον ἐπετεύχθη καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὁ μόνος θησαυροφυλάξ τῶν πολυτιμοτάτων διὰ πάντα φιλόκαλον ἄνθρωπον κειμηλίων. Ἄς φυλάττῃ αὐτὰ ἀνεκδότως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ζηλοτύπως! Ἐστὼ δὲ πεπεισμένη ὅτι ὁ Φειδίας ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ἐργάτης τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, μένει δὲ καὶ ὁ κραταιάτατος αὐτοῦ προστάτης. Ἡ δὲ ἐξηγηθέντος ἀποχρώντως τοῦ εἰδους τῆς διατριβῆς μου, πιστεύω ὅτι οἱ ἀναγνώσται τοῦ «Φορολογουμένου», οἵτινες εἰσὶ συνήθως τόσον ἐπιεικεῖς, τὰς μὲν λεπτομερείας καὶ ἐπιστή-

μονικὰς ἀκριβείας θὰ παραπέμψωσιν εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐντριβῆς καὶ θὰ δεχθῶσιν ἀπλῶς καὶ μόνον ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις, οὐχὶ εἰδικῶν ἀρχαιολόγου, ἀλλ' ἐραστοῦ τῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ τερπνοτέρα ἐδὸς ἐκ Πατρῶν εἰς Ὀλύμπια, ἐν ἑαρινῇ ἰδίῳ ὥρᾳ, ἐστὶν ἡ διὰ ξηρᾶς καὶ ἐφ' ἀμάξης τὴν ὁδὸν ταύτην λαβόντες καὶ ἡμεῖς μετὰ μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, δὲν μετημελήθημεν. Εὐχαρίστως ἐγκαταλείπει τις τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην τῶν ἑορτῶν, ἣν οἱ νεώτεροι πανηγυρίζουσι τόσον θορυβωδῶς, ἵνα μὴ εἶπω ἀγρίως καὶ καθ' ἣν ὁ ἄγνων τίνι τρόπῳ ἐορτάζουσι ἐνταῦθα τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἤθελεν εὐλόγως ὑποθέσει ὅτι ἐχθρὸς εἰσῆλασεν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξερχόμενοι τῆς πόλεως συνηγήσαμεν συνηθροισμένοι περὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου μέγα μέρος τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ ἐν ἐορταστικῷ περιβολῇ ἐτέλουν τὴν ἀγάπην καίοντες τὸν Ἑβραῖον ἐν ἀτεχνωτάτῳ ἀνδρικότῳ καὶ ἐν μέσῳ ἀλαλαγμοῦ ἀφορήτου. Πρὸ εἰκοσιπενταετίας οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Ναοῦ εἶχον ἀναγνωρίσει τὸ ἀπρεπὲς καὶ ἀντιχριστιανικὸν τοῦ τοιοῦτου θεάματος καὶ ἀπεστέρησαν ἕκτοτε τὸν ὄχλον τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀγορικοῦ ἀπολαύσεως· σὺν τῷ χρόνῳ, ὡς βλέπετε, ἐπανήλθομεν εἰς τὰ πάτρια, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ πορευόμενοι μακρὰν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, ἐδικαιούμεθα νὰ μεμφώμεν τινὰ ἂν καὶ ἡ πόλις ὅπωςδὴποτε ἐπανήρξατο εἰς τὰ ἀρχαία;

Τὸ πρῶτον τμήμα τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πόλεως ἀδίκως οἰκιοποιεῖται τὸ ὄνομα ὁδός, ἐὰν δ' ἡ φύσις αὕτη τὸ πρῶτον καὶ ἡ πρόνοια τῆς γείτονος ἐπαρχίας κατόπιν, δὲν ἐμερίμων περὶ ἀνετοῦ συγκοινωνίας, τὸ εἰς Ἡλείαν διὰ ξηρᾶς ταξιδίου ἤθελεν εἶσθαι ἀληθῆς βάσανος· διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν προσηκόντως τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὁδοῦ, τὸ ἀμέσως δυστυχῶς μετὰ τὴν πόλιν μας, ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τῶν ἡμετέρων συνοδοιπόρων ὑπέστη ἐν τῇ κυνιλομένη ἀμάξῃ ὅλας τὰς συνεπείας τῆς θαλασσοπλοίας. Βύτυχως ἡ ἀβελτηρία τῆς πόλεως ἡμῶν δὲν ἐκτείνεται πολὺ μακρὰν καὶ μετὰ τριῶν ὥρων πορείαν, ὁ εἰς Ἡλείαν πορευόμενος ἔχει ἐνώπιόν του τὴν θελκτικώτεραν φυσικὴν ὁδὸν δι' ἣν οὐδεὶς ἐμόχθησε ποτέ· ὑπὸ πυκνῶν δρυῶν δάσος ἀπειροῦ ἐκτείνονται δρόμοι, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐπαναπαύεται εἰς ἀπέραντον ἔκτασιν, χλοερὸν πράσινον ταπητα, ὃν σκέπουσιν ὠραία καὶ ὑψίκομα δένδρα εἰς συστάδας πυκνάς ἢ ἀραιάς, καθ' ὅσον τὸ πῦρ ἐπετέλεσε κατὰ καιροῦς τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον του, καὶ ὃν ποικίλουσι εἰς τὸ ἐν γένει τὰ πολυχροῦα τοῦ ἀγροῦ ἄνθη καὶ κατὰ διαστήματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον βραχέα, ποίμνια προβάτων, ποιμενικὰ καλύβια καὶ ἀγέλαι βοῶν, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀροτήρες, οἵτινες δὲν φαίνονται ἀπαρηγόρητοι διὰ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς φορολογίαν, ὡς ἐπίστευσαν συνάδελφοι τινὲς τῆς Πρωτευούσης. Ἡ ὑπὸ τὸ ἀπέραντον τοῦτο δάσος πορεῖα, κατὰ τὴν δύσιν καὶ ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἐστὶν ὄντως ὠραιότατη καὶ λίαν τερπνὴ ἢ ἀμάξα διολισθῆναι ὁμαλῶς ὑπὸ τὰ δένδρα ἐπὶ λεπτοῦ τάπητος χλόης, χωρὶς νὰ προσκόπη εἰς ἕνα λίθον, χωρὶς νὰ ἐγείρῃ τὸ παράπαν κουνιστὸν, εἰς πᾶσαν δὲ στροφὴν νέας ἀποκαλύπτει εἰς τὸν ἐπιβαίνοντα παραλαγὰς τοῦ δάσους, τὴν μίαν ὠραιότεραν τῆς ἄλλης, ἐν μέσῳ θερμοκρασίας εὐαρέστου καὶ μυρωμένης αὔρας. Τὸ δάσος διαδέχεται εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν γυμνὸν τὸ πρὸ τῆς Γαστούνης πεδίον, κατόπιν πάλιν ἐκτείνεται νέον δάσος καὶ μετὰ μικρὸν ἢ πεδιάς τοῦ Πύργου κατάφυτος καὶ καλῶς καλλιεργημένη. Καθ' ὅλον δὲ τὸ μήκος τῆς ὁδοῦ, ἣτις ἐστὶν ἐκ Πατρῶν μέχρι Πύργου δι' ἡμᾶς δέκα τριῶν περίπου ὥρων, συναντᾷ τις ὠραία καὶ πλούσια χωρία· δι' ἡμᾶς δὲ ὁδοιποροῦντες κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ταῦτα παρεῖχον καὶ τὸ ὠραῖον θέαμα τῶν συνηθροισμένων κατοίκων τῶν εἰς καταφανῆ μέρη καὶ ἐν καθάρῃ περι-

βολῇ συρόντων τὸν γραφικὸν Ἑθνικὸν χῶρον ὑπὸ τὸν ἥχον ἐγγυρῶν ὀργάνων. Οἱ διακινούμενοι συνήθως ἐν ὁδὸν ταύτην, διὰ τὴν ἑλλειψὸς ταχυδρομικῶν σταθμῶν πρὸς ἀλλαγὴν ἵππων, δὲν διατρέχουσι αὐτὴν ἐν συνεχείᾳ· διανυκτερεύουσι κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς (εἰς θέσιν Γάρι ἢ ἀλλαχοῦ) ἢ ποιοῦνται σταθμοὺς μακροῦς εἰς τὰ χωρία. Τὰ ἀγροτικά ξενοδοχεῖα δὲν λείπουσι καθ' ὅλον τὸ μήκος αὐτῆς, παρετηρήσαμεν δ' εὐχαρίστως ὅτι τινὰ τούτων ἤρχισαν ν' ἀποβάλλωσι τὸν πατροπαράδοτον τοῦ χανίου χαρακτήρα καὶ νὰ προσλαμβάνωσιν ὄψιν εὐπρεπῶν ξενώων, ἐν οἷς ὁ ταξιδεύων εὐρίσκει τόπον ἀνετοῦ διαμονῆς.

Οὕτω φθάνει τις εἰς Πύργον, ὅπου διὰ τὸ φιλόξενον τῶν κατοίκων καὶ τὸ ἀνετον τῶν ξενοδοχείων ἡ διαμονὴ ἐστὶν εὐαρέστος· ὑπολείπεται δ' ἐκεῖθεν δρόμος τριῶν περίπου ὥρων διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς Ὀλύμπια. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἐστὶν ἀμαξήτη καὶ καλῶς κατασκευασμένη, εἶναι μία τῶν ὠραιότερων ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὅποیان καθιστᾷ τερπνωτέραν ἡ χώρα ἣν διασχίζει, ἣτις ἐστὶν ἡ πεδιάς τοῦ Πύργου καὶ τῆς Ὀλυμπίας. Εἰς τὴν χώραν ταύτην, ὡς ὀρθῶς ἐρρήθη, ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσεν οὐχὶ τῇ χειρὶ, ἀλλὰ τῷ θυλάκῳ τὰ δῶρα τῆς. Πεδιάς εὐφορος καὶ χαμηλὴ καλύπτεται τὴν σήμερον ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ ἐλαιοδένδρων ἄριστα καλλιεργημένων· γήλοφοι γλοεροὶ καὶ κατάφυτοι περιζέττουσι τὴν ὠραίαν πεδιάδα καὶ κῶμαι χαρμίσταται προβάλλουσαι εἰς τὰ πλευρὰ ἢ τὰς κορυφὰς τῶν, ποικίλουσι διὰ τῶν λευκῶν αὐτῶν οἰκιῶν τὴν περίεχλον γλοάζουσαν φύσιν· ποτάμια κατερχόμενα ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὄρεων ἀναμιγνύουσι τὰ διαυγῆ αὐτῶν ὕδατα πρὸς τὸ θολὸν ρεῖθρον τοῦ Ἀλφειοῦ. Τοιοῦτοτρόπῳ ὁ εἰς Ὀλύμπια πορευόμενος διατιθέμενος εὐαρέστως ἐκ τοῦ τερπνοῦ τούτου πανοράματος, παρασκευάζεται, ὡς εἶπεν, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς γοητευτικῆς θεᾶς τῆς μοναδικῆς σκηνογραφίας τῶν κυρίως Ὀλυμπίων, ἅτινα κεῖνται ἐν τῷ μυθῷ τῆς τερπνῆς ταύτης κοιλάδος οὐ μακρὰν τῆς δεξιᾶς ὄχλης τοῦ Ἀλφειοῦ.

Εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐπιτελεῖται ὁ χῶρος τῶν Ὀλυμπίων περιωριζόμενος πρὸς νότον μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κλαδέου, ὅστις γίνεται εἰς τὸν Ἀλφειὸν μετὰ θορυβωδῆ ροῆν, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ σταδίου καὶ Ἱπποδρόμου καὶ πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Κρονίου ὄρους, γηλόφου κωνοειδοῦς οὐχὶ πολὺ ὑψηλοῦ. Ἐντὸς δὲ τῆς ἐκτάσεως ταύτης ἐκείνη ἢ Ἄλτις, ἣτοι χῶρος ἱερὸς εἰς τοὺς θεοὺς μόνον ἀφιερωμένος, ἐνθα οἱ ναοί, οἱ βωμοὶ καὶ τὰ ἀναθήματα. Καὶ μόνη ἡ θέσις, ἣν ἐξελέξαντο οἱ προπάτορες ἡμῶν εἰς τέλει τῆς Πανελληνίου πανηγύρεως, ἦρκει νὰ μερτυρήσῃ περὶ τῆς μεγάλης διανοίας καὶ τῆς ἐξόχου καλαισθησίας τῶν, καὶ ἐὰν δὲν ἐκείνη, δηλονότι, ὑπὸ τὰς ὄψεις ὄλων τῶν λαμπρῶν λειψάνων τῆς τέχνης καὶ τῶν περιφανῶν μνημείων τῆς μεγαλοφυΐας τῶν. Ἀληθῆς κατὰ πλῆξιν ὑφίσταται ὁ θεατὴς πρὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ θελκτικοῦ πανοράματος τοῦ χώρου τούτου, ὃν ἐγγύθεν μὲν περιωρίζουσι ὄρειοειδῶς καὶ ἐρωταπόπως ἔροντες διὰ μέσου ὀλοπρασίων ὄχθων δύο ποταμοὶ καὶ κατάφυτοι γήλοφοι, ἐν ἀπόπῳ δὲ ἡ χαρμίστατη ἀλυσὶς τῶν λόφων τῆς Σκυλλοῦντος καὶ τῆς Φελλόνης, ἐφ' ὧν ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσεν ἀφθόνως τὰ πολυτιμότερα τῶν δώρων τῆς, πλουσίαν καὶ ἀμυαίαν βλάστησιν, νερὰ διαυγῆ καὶ σχήματα χαρμίστατα. Καὶ μόνη ἡ θέα τοῦ ὄντως θελκτικοῦ τούτου χωρίου ἐστὶν ἀληθῆς ἀπῆλαυσις, χωρὶς τῶν ἀναμνήσεων ἂς τοῦτο φέρει καὶ τῶν λειψάνων ἂ παρέχει εἰς θαυμασμόν καὶ διδασκαλίαν, καὶ μόνον ἀρκεῖ τὸ ἐκτυλισσόμενον πανόραμα νὰ ἀποζημιώσῃ διὰ τοὺς κόπους μακρινῶν ταξιδιῶν τὸν ἀποφασίζοντα νὰ μεταβῇ εἰς ἐπίσκεψίν του· οὐδ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἦνε τις ἱστορικὸς ἢ καλλιτέχνης ἵνα ἐντυφῆσῃ εἰς αὐτὸ, διότι εἶναι τι ἀπολύτως ὠραῖον συγκινοῦν καὶ θέλγον πᾶσαν καρδίαν.

Ἴδού λοιπὸν ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ εὐκλεοῦς ἐκεῖνον χῶ-

ρου, ενώ επί γύρα και έκαστον ἐπ' ἐτελείτο ἡ Πανελληνία ἐξείνασθησαν, ἥτις πλείονες πάντες ἄλλοι Ἑλληνικοὶ θεσμοὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πανελληνίου φρονήματος καὶ ὅστις εἶχε ἀποβῆ περὶ τὸν μόνον τέχνης, οἱ ἄνθρωποι ποτὲ εἶδον καὶ ὁ πιθανὸς δὲν θὰ ἴδωσιν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ. Ὁ ἀρχικός σκοπός, ὡς γνωστὸν, τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τελομένων ἐορτῶν ἦτο ἡ δι' ἀγῶνων καὶ βραβείων σοφῆ αὐτῆς γυμναστικῆς παιδείας, ἥς τινος κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον ἐν πάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι μετὰ μείζονος πάντοτε ζήλου ἐπεμελοῦντο, ὅπως ἕκαστος πολίτης καταστῆ ἰκανὸς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν εὐγενεστέρων τοῦ σώματος αὐτοῦ μυῶν νὰ ὑπερασπίσῃ ἐν καιρῷ πολέμου τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. Ἀλλὰ ταῦτος οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμενοι ἀγῶνες, ἐγένοντο θεσμὸς πανελληνίος. Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ δὲν ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος θρησκευτικαὶ παραδόσεις καὶ ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις καθιέρωσαν πρὸς κοινὴν πανήγυριν, οἱ πολῖται ἀπάντων τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ Ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς Σικελίας καὶ τῆς ἐτι πορρωτέρω κειμένης Κυρηναϊκῆς, συνέρροντο ἵνα ἀγωνισθῶσιν ἢ ἵνα παραστῶσιν ὡς θεαταί. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ Βασιλεῖς ἠγωνίζοντο ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις καὶ ταῖς ἀρματοδρομίαις, οἱ ἄνθρωποι δὲ πασῶν τῶν τάξεων, ἀνῆσαν ἐκ τῆς ἐλευθέρως καὶ ἀγνῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἠγωνίζοντο ἐν ταῖς σταδιοδρομίαις, ἐν ταῖς δισκοβολίαις καὶ ταῖς ἐτέραις δοκιμασίαις τῆς ῥώμης τῆς εὐκινήσιας καὶ τῆς δεξιότητος, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ Πένταθλον.

Καὶ ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν ἦτο στεφανίτης, δηλ. οἱ νικηταὶ δὲν ἐλάμβανον εἰμὴ ἀπλοῦν ἐξ ἐλαίας στέφανον. Ὅ,τι δὲ ἀποδεικνύει, πρὸς τοὺς ἄλλοις πολλοῖς, ὅπως εὐγενῆς ἦτο φύσει ὁ Ἑλλήν. λαὸς καὶ φιλότιμος, εἶναι ἡ μεγίστη ἀξία ἣν ἀπέδιδεν εἰς τὸ ἀπλοῦν τοῦτο τιμητικὸν σημεῖον ὅπερ ἦτο τὸ ὀρατὸν σύμβολον τῆς πανελληνίου ἐπιδοκιμασίας. Τὸ γενναῖον τοῦτο φρόνημα παρέστησε ζωηρότατα ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῷ ἀπολοῦθῳ διηγήματι. Ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς πέμπτης ἐκατοσταετηρίδος ἐπέληθε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, μετὰ στρατοῦ φοβεροῦ, ὁ μέγας τῆς Ἀσίας Βασιλεὺς Ξέρξης, νυτομόλιον πρὸς αὐτὸν, ἐτι περὶ Θεσσαλίαν διατρίβοντα, Ἀρχάδες τινες, τοὺς ὁποίους ἠρώτησαν οἱ περὶ τὸν Ξέρξην, τί πράττουσιν οἱ Ἕλληνας; αὐτοὶ δ' ἀπήντησαν ὅτι Ὀλύμπια ἀγῶσι καὶ θεωροῦσιν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν· πάλιν δὲ οἱ ξένοι ἠρώτησαν, καὶ τί εἶναι τὸ ἄθλον περὶ οὗ ἀγωνίζονται, οἱ δὲ αὐτόμολοι ἀπεκρίθησαν, ἐλαίας στέφανος. Τότε εἰς περὶ τὸν Βασιλέα, ἀκούσας ὅτι τὸ ἄθλον εἶναι στέφανος, καὶ ὄχι χρῆματα, ἐστράφη πρὸς τὸν Μαρδόνιον, τὸν κύριον τοῦ πολέμου αἵτιον καὶ ἡ Παπαὶ Μαρδόνιε, ἀνεκράξε, κατὰ τινῶν ἀνδρῶν ὠδήγησας ἡμᾶς νὰ πολεμήσωμεν, οὗτοι ἀγωνίζονται οὐχὶ περὶ χρημάτων, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς! Ἄνθρωποι χαρακτηριστικαὶ τῆς σημασίας ἦν ἀπέδιδον οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκην εἰσὶν οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς τοὺς Ὀλυμπιονίκας τιμαὶ καὶ εἰς τὴν γενεάν αὐτῶν. Ἐπέστρεφον εἰς τὴν πατρίδα τῶν μεθριαμυθευτικῆν πομπῆν, πολλῶν προπορευομένων καὶ ἐπομένων, ἐνδεδυμένοι πορφύραν, ἐνίοτε ὀχούμενοι εἰς τέρησιν καὶ εἰσέρχοντο εἰς τὴν πόλιν διὰ θύρας ἰδιαιτέρας σχηματιζομένης διὰ τῆς καταλύσεως τοῦ τείχους· ἀλλαχοῦ ἐλάμβανον σιτηρέσιον ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου, ποῦ δὲ ἐζηροῦντο φόρων καὶ τελῶν, εἶχον τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ Ὀλυμπιονίκου, προστιθεμένη εἰς τὸ ὄνομα τῶν προσῆπτεν αὐτοῖς τιμὴν καὶ σέβας ἐξ ὧν ἐξήρτητο ἡ εὐδαιμονία τῶν λοιπῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς τῶν. Ὁ Χείλων, ἐξέπνευσεν ἀπὸ τὴν χαρὰν καθ' ἣν σιγμὴν ἐνηγκαλίζετο τὸν υἱὸν του λαβόντα τὰ νικητήρια· ὁ Διαγόρος ὁ Ῥόδιος, ὅστις ὕψωσε τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους του διὰ τὰς εἰς τοὺς ἀγῶνας νίκας του, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς δύο υἱούς του, οἵτινες ἀνεδείχθησαν νικηταί καὶ ἠξιώθησαν τοῦ στεφάνου· ἀλλὰ μόλις τὸν ἐλαβὼν καὶ τὸν ἐπέθεσαν ἀμέσως εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ πατρὸς τῶν ὄν

ἀραγες ἐπ' ὧμων περιέφερον θριαμβευτικῶς ἐν μέσῳ τῶν θεατῶν, οἵτινες συγκαίροντες ἔροιστον ἐπ' αὐτοῦ στεφάνους λέγοντες: Ἐπὶ θάνατο Διαγόρα ἐπειδὴ δὲν πὲ μένει πλέον ἄλλο τίποτε νὰ ἐπιθυμήσῃ. Κεῖ τῶντι ὁ γέρον μὴ δυνάμενος νὰ βασιλεύσῃ τὸ βάρος τῆς εὐδαιμονίας του, ἐξέπνευσεν ὑπ' ὄψιν τῆς οὐρανῶς, καταβρεχόμενος ἀπὸ τὸ δάκρυα τῶν υἱῶν του οἱ ὁποῖοι τὴν ἐσφίγγον εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμεναι ἐορταὶ δὲν ἦσαν περιβλεπτοὶ διὰ μόνον τοῦ σώματος τὰς ἀσκήσεις ἢ φήμη τῆς πανηγύρεως ἀπέσπα, ὡς ἐν ταῖς νεωτέραις διεθνεσίν ἐκθέσεσιν, ἄπειρον θεατῶν πλήθος ἢ περὶ αὐτὴν μὲν ἀποδιδόμενη μεγάλη σπουδὴ ἢ νάγκασε τοὺς ἀνθρώπους νὰ λησμονήσωσιν ἐπὶ τινὰ χρόνον τὰς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἀναφυόμενας συνεχῶς φιλονεικίας καὶ ζηλοτυπίας, ἰερά δὲ ἀνακωχὴ ἐξοπέλιζε τοὺς προσερχομένους. Ἐκεῖ ὡσαύτως οἱ ῥήτορες ἀνεγίνωσκον λόγους ἐπιδεικτικούς περὶ τῶν μᾶλλον ἐπειγουσῶν πολιτικῶν περιστάσεων καὶ ἠνάγκαζον τὸ κοινὸν νὰ μελετήσῃ τὰ ζητήματα κατὰ πανελληνίον συμφέρον· ἄλλοι δὲ συγγραφεῖς ἀνεγίνωσκον τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ἐν ᾧ αἱ τοῦ Πινδάρου ὄδοι αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν ἀδόμεναι, παρρηκλούθουν τὴν τελετὴν τῶν ἀπονεμομένων τοῖς θεοῖς χαρίτων, δι' ὧν αἱ νίκαι αὐταὶ ἠγιάζοντο καὶ καθίσταντο ἀρεσταὶ τοῖς θεοῖς. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ὀλυμπιακὴ πανήγυρις εἶχε ἄ μόνον θεατρικὴν σπουδαιότητα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν ἄμα καὶ φιλολογικὴν, δι' ἧς εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι αὐτὴ πλείονον παντὸς ἄλλου Ἑλληνικοῦ θεσμοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πανελληνίου φρονήματος.

Ἀλλὰ τὸ ἄπειρον πλήθος τὸ συνερχόμενον εἰς τὴν ἐθνικὴν πανήγυριν ἀπὸ τῶν περὶ τῶν Ἑλλήνων ἐθνῶν δὲν συνήρχετο ἵνα μόνον θρησκευτικὰ καθήκοντα ἐπιτελῆ ἐν τῷ ἱερῷ περιβόλῳ τῆς Ἀλτεῖς· ἀλλ' εἶχε καὶ πολλὰς ἄλλας ἠθικὰς ἀνάγκας νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ ἄλλα αἰσθήματα νὰ ἐκδηλώσῃ πρὸς τοῦτο δὲ ἐχρησίμευεν ἄπασα ὁ περὶ τὴν Ἀλτιν γῶρος. Περὶ τὸν περιβόλον αὐτῆς ἦτο ὁ διὰ τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας καὶ τὰς διαχύσεις τοῦ πλῆθους προωρισμένος γῶρος. Ἐκεῖ ἐξουδογεία, ἀγοραὶ, σκηναί, εὐχλαί, διασκεδάσεις, ἄσματα, μουσικὴ καὶ πᾶν ἕ,τι συνεπήγεν ἢ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας συμβίωσις ἀνθρώπων ὁμογενῶν καὶ ὁμοηθικῶν, φίλων συγγενῶν συναντῶντων ἀλλήλους μετὰ μακρὸν ἴσως χωρισμὸν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἐχόντων, μετὰ τὴν εἰς τὸν Ὀλύμπιον Δία προσερχθεῖσαν λατρείαν, εἰμὴ τὴν εὐθυμον συνδιατριβήν. Ὁ τόπος ἐκεῖνος, ὡς ὀρθῶς ἐρέθη ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τινος τῶν διαπρεπῶν ἡμῶν φιλολόγων, ὁμοίως βεβαίως πρὸς πᾶσας τὰς πανηγύρεις καὶ τοῦ λαοῦ τὰς ἐορτὰς παντὸς τόπου καὶ χρόνου, με μίαν ὁμοῦ μόνον διαφορὰν τὴν ἐξῆς: Ὅστις εἶδε τὴν τοποθεσίαν, ἐν ἣ ἐτελείτο ἡ πανήγυρις ἐκεῖνη, γινώσκει δὲν καὶ τὸ εὐθυμον καὶ φύσει φιλόκαλον χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων, ἀναλογίζεται δὲ καὶ τὴν πανταχῶθεν τοῦ Πανελληνίου συρροήν, θέλει ὁμολογήσῃ ὅτι οὐδεμίαν οὐδαμῶς συνάθροισιν ἀνθρώπων ἐπὶ ὁμοίῳ σκοπῷ γινουμένη εἶχε τοσαύτας εὐνοϊκὰς περιστάσεις, ὥστε νὰ καταστῆ τῷ ὄντι ἐσορτὴ ἐορτῶν καὶ πανηγυριῶν πανηγύρεων.

Ἄλλη αἰτία ἐπισπῶσα τοὺς ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ παρισταμένους ὑπῆρχεν ὅτι σύμπασα ἡ Ὀλυμπία Ἀλτις ἐνεῖχεν ἄπειρα ἀριστοτεχνήματα, ἰερά, βωμοὺς, ἀγάλματα θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ὧν πολλὰ πεποιημένα ἐκ χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ διότι τὸ πεδίον ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἦτο φύσει μαγνητικώτατον, εἶχε καταστήσει ἐν ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς οἰκουμένης καὶ ἄξιον τῆς ἀληθείας τῆς χάριτος, τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τοῦ ἔθνους, τοῦ συνερχομένου ἐνταῦθα ἵνα τελεσθῇ τὴν ἐπιφανεστάτην τῶν πανηγύρεων αὐτοῦ. Ὁ τεράστιος οὗτος πλοῦτος προήρχετο ἐκ τοῦ αἰσθημάτων ἐκεῖνου τῶν Ἑλλήνων καθ' ὅσον ὤφειλον νὰ δώσωσι τοῖς θεοῖς, ἐν ᾧ τὸ πᾶν, τοῦλάχιστον μέρος τῶν πραγμάτων ἢ ἡ ἀνθρωπότης ἐθεώρει ὡς τὰ τιμιώτερα πάντων. Ὁ προστάτης τῆς πανη-

γύρεως Ζεὺς ἦτο τὸ κύριον πρόσωπον τῶν ἀναθημάτων τούτων, ἃ τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου, τὰ περισσεύοντα τοῦ ἐμπορίου πλούτη, ἡ εὐγνωμονοῦσα εὐσέβεια, οἱ τῆς δεισιδαιμονίας φόβοι, ἐν μέρει δὲ οἱ ἐλεγχοὶ τῆς συνειδήσεως τῶν τε κρατῶν καὶ τῶν ἀτόμων, διὰ τὰ ἀτιμώρητα μείναντα ἐγκλήματα αὐτῶν, ἐκόμισαν κατὰ πολλοὺς αἰῶνας, ὧν ἡ πορεία ἀριθμεῖται διὰ τῶν Ὀλυμπιάδων. Μάλιστα δὲ κατέπλησσε τὸν προσερχόμενον ὁ δωρίας ἐργασίας ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ τὸ ἀνακείμενον αὐτῷ ἄγαλμα τοῦ ὑπερτάτου τῶν θεῶν τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο ἔργον τοῦ περιφημοτέρου τῆς ἀρχαιότητος ἀνδριαντοποιοῦ, τοῦ Ἀθηναίου Φειδίου, ὅστις ἐποίησεν αὐτὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ καὶ τόσον ἐξαισίως εἶχε παραστήσει τὴν ἑῶν μεγαλειότητα, ὥστε οἱ ἀρχαῖοι εἶπον περὶ αὐτοῦ:

«Ἡ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ, εἰκόνα δειῶν Φειδίᾳ, ἣ σὺ γ' ἔβης τὸν θεὸν ὀφόμενος.»

Ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ὑπερτάτου τῶν θεῶν ἦτο ὅμοιος κατὰ τὸν ῥυθμὸν πρὸς τὸν Παρθενῶνα, ὀλίγον μὲν μικρότερος αὐτοῦ κατὰ τὰς ἄλλας διαστάσεις, ἀλλ' ὑψηλότερος. Δὲν ἦτο δὲ μαρμαρίνος ὅλος, ἀλλ' ἐξ ἐπιχωρίου πόρου, ἐπιτεκαλυμένου διὰ κοινάματος καλῶς ἀπομιμουμένου τὴν ὄψιν τοῦ μαρμάρου. Τὰ δύο αὐτοῦ ἀετώματα, ἦσαν μαρμάρινα καὶ ἔργα τῶν ἀρίστων γλυπτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ μὲν ἀνατολικὸν τοῦ Παιωνίου, τὸ δὲ δυτικὸν τοῦ Ἀλακμένους μαθητοῦ τοῦ Φειδίου.

Μετὰ τὸν ναὸν τοῦ Διὸς περιφανέστατος ἦτο ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, καὶ αὐτὸς δωρικοῦ ῥυθμοῦ, μικρότερος μὲν τοῦ Ὀλυμπίου, ἀλλ' ἰκανῶς εὐμεγέθης· ἐν αὐτῷ ἐλατρεῦτο ἡ θεὰ καὶ ἐμάρταζοντο τὰ Ἡραῖα, ἡ ἐορτὴ τῆς Ἥρας, καθ' ἣν καὶ ἀγὼν ἐτελείτο παρθενικός, «ἀμίλλα δρόμου» ἐν τῷ κοινῷ σταδίῳ. Αἱ νεάνιδες διέτρεχον δρόμον κατὰ τὸ ἐν ἑκτον μικρότερον τῶν ἀρρένων, καθιεμένην ἔχουσαι τὴν κόμην, γυμνὸν τὸν δεξιὸν ὦμον κατὰ τοῦ στήθους καὶ φέρουσαι χιτῶνα βαρκῶν ματρωχόμενον ὀλίγον ὑπὲρ τὸ γόνυ. Ἄθλον ἐλάμβανον καὶ αὐταὶ τὸν συνήθη στέφανον, πρὸς δὲ καὶ μοῖραν βοῦς εἰς τὴν Ἥραν θεθυμένης καὶ νικῶσαι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἀναθέσωσι τὰς ἰδίας εἰκόνας. Προϊόντος τοῦ χρόνου τὸ Ἡραῖον ἀπέβη ἀληθὲς μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας· διότι ἐν αὐτῷ ἀπέκειντο περὶ βόητα ἀναθήματα καὶ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότερας μάλιστα τέχνης πολυτίμητα, ἀγάλματα θεῶν πολλὰ χρυσελεφάντινα, ἄλλα χαλκὰ καὶ ἐπίχρυστα καὶ ἄλλα μαρμάρινα περιώνυμων τεχνιτῶν.

Ἄλλα ἰδρύματα περιφανῆ καὶ μνήμης ἀξία ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἀλτιῇ τὸ Πελοπίον εἰς τιμὴν τοῦ Πέλοπος· τὸ Πρυτανεῖον, τὸ κυβερνεῖον ἢ διοικητήριον, οὕτως εἶπεν τῆς Ὀλυμπίας· τὸ Φιλίππειον, μετὰ τὴν ἐν Χαίρωνεῖα νίκην ἱδρυθὲν περιφερὲς οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ ἐκείνῳ οἱ ἀνδράγες τοῦ Φιλίππου, τοῦ πατρὸς Ἀμύντου καὶ τοῦ υἱοῦ Ἀλεξάνδρου· τὸ Μητρώον, ναὸς τῆς μητρὸς τῶν θεῶν περιέχων ἀνδριάντας Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων· οἱ Ἡσαυροί, ἐν οἷς ἐφυλάσσοντο ἐκάστης πάλευς τὰ ἰδιαιτέρα ἀναθήματα καὶ τέλος ὁ μέγας βωμὸς τοῦ Διὸς, ἔχων ὕψος μὲν 22 ποδῶν, τῆς δὲ βάσεως περιφέρειαν 125 ποδῶν. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ περιγράψῃ ἢ ἀπλῶς νὰ μνημονεύσῃ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν βωμῶν, τῶν ἀγαλμάτων, τῶν Νικῶν, τῶν τριπόδων, τῶν ἵππων καὶ τῶν παντὸς εἶδους ἄλλων ἀναθημάτων; Τοσαῦτα εἰσὶ ταῦτα κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Παιωνίου ὥστε ὅταν ἀναλογισθῇ τις τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῆς Ἀλτεῖς δύναται μόνον νὰ προσομοιάσῃ αὐτὴν πρὸς ὠραῖον τιμὰ καὶ ἐντέχνως πεφυτευμένον κήπον, ἐν ᾧ μεταξὺ δένδρων ὑψικῶν καὶ ἀμφιλαφῶν, θάλλουσι γαμψότεροι θάμνοι καὶ ἀνθοῦσι παντοῦ μεγέθους καὶ σχήματος καὶ χρώματος ἄνθη, ὁδοὶ δὲ καλῶς τετραμημένοι παρέχουσιν ἄνεσιν εἰς τὸν περιφερόμενον. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐπιθυμῇ τις νὰ ἐμμελῆ εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαίας εὐκλείας τῶν Ὀλυμπίων, ἢ θεὰ τῶν περὶ τῆς ἐρεπιῶν τὸν ἐπαναφέρει καὶ ἄκοντα εἰς τὴν ἰδέαν τῆς παρακμῆς καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν. Ἐπόμενον εἶναι μετὰ τὴν ἀνα-

δρομήν εις την άκμήν τῆς Πανελληνίου πανηγύρεως, νὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ πόθος πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ μοιραίου τέρατος, ἕπερ τὰ Ὀλύμπια εὖρον, ὡς πᾶν ἀνθρώπινον. Εἶναι βέβαιον ὅτι σὺν τῇ ἐκπτώσει τῶν χρηστῶν πετρῶν ἠθῶν καὶ τῆς παλαιᾶς ἀρετῆς συγκατέπιπτε καὶ ἡ εὐκλεία τῶν Ὀλυμπίων· καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς εἰσέτι κυριαρχίας ἡ πανηγυρίς ἐτελείτο, ἀλλὰ ἡ τέχνη ἐξέπιπτε καὶ τὸ μέγα Ἑλληνικὸν φρόνημα ἐν ἀσθενείᾳ ἐτελειούτο· εὐρέθησαν δὲ Αὐτοκράτορες ἐπιχειρήσαντες νὰ συλήσωσι τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱερά. Ἀλλ' ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ μεγαλοφίας ὑπῆρξεν ὁ χριστιανισμὸς. Ἡρέμα, βῆμα πρὸς βῆμα, ἡ νέα θεότης κατέκτα τὸν κόσμον. Ἐπὶ Κωνσταντίνου ὁ χριστιανισμὸς ἀνεκλήθη μὲν ὡς δόγμα τῆς πολιτείας ἐπίσημον, τὸ πλεῖστον ἐνταύτοις τῶν κατοίκων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, κρύφα ἢ φανερά, ἐνέμενον εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν πίστιν. Ἀλλως ὅμως προσηνήθη τοῦ Γρατιανοῦ ἡ διάδοχος, Θεοδοσίας ὁ Α'. ἤρξατο τῆς πρώτης τῶν ἐθνικῶν καταδιώξεως μετὰ ζήλου νεοφωτίστου καὶ μετὰ τῆς ζωηρότητος τοῦ ῥέντος εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ Ἰσπανικοῦ αἵματος. Οἱ νόμοι οὗς ὁ φανατικὸς οὗτος, ὄργανον γενόμενος τῆς ὀρθοδοξίας, ἐξέδωκε κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀρχαίας πίστεως, διατηρηθέντες ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ κώδικι, ἀποτελοῦσι μνημεῖον ἀπαίσιον τῶν τεχνασμάτων, τῶν τεθέντων εἰς ἐνέργειαν, ὅπως προσηλυτίσωσι τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῆς ἀγάπης. Ἀφῆρηθησαν ἀπὸ τῶν ἱερῶν τὰ προνόμια, ἀπὸ τῶν ναῶν τὰ εἰσοδήματα, ἀπὸ τῶν ὁπαδῶν τοῦ ἀρχαίου δόγματος τὰ ἱερώματα καὶ αἱ θέσεις καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἀρχαία λατρεία ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Καὶ ὅμως οἱ ὁπαδοὶ ταύτης ἀντέστησαν· τόσον ἀποβαίνει τῷ ἀνθρώπῳ δυσχερὲς καὶ ἀκατάληπτον τὸ θεωρῆσαι αἴφνης ἀσεβεῖς καὶ ἀνίερους, ὅτι ἐπὶ αἰῶνας ἐπίστευσεν ὡς ἱερόν καὶ θεῖον, ὅποταν μάλαςα τοῦτο εἶναι τόσον ὠραῖον! Ἐπὶ Θεοδοσίου λοιπὸν κατέπεσε καὶ τὸ ἐσχάτον αἴσυλον τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐθνικοῦ βίου, ἡ πανηγυρίς τῶν Ὀλυμπίων. Ἐν ἔτει 393 μ. Χ. ἐτελέσθη αὕτη διὰ τελευταίαν φοράν· περὶ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ περιώνυμον ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀγάλμα, τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τῆς πλαστικῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ὅπερ κατὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τοῦ Κεδρινοῦ, ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη ἔτη ἴστατο μετὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Βασιλίδος πόλεως καὶ τοῦ Διοικητηρίου, μέχρις οὗ πυρκαϊὴ ἀπετέφρωσε καὶ τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῶν Ὀλυμπίων μετ' ὀλοκλήρου τμήματος τῆς πόλεως. Δύο ἔτη μετὰ τοὺς τελευταίους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐπῆλθεν ἡ εἰσβολὴ τῶν ὑπὸ τῶν Ἀλάριχον Γότθων εἰς τὴν Πελοπόννησον, οὗτινες κατεσκήνωσαν ἐγγύτατα τοῦ Ναοῦ ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου τῆς Φολόης· τῶν βαρβάρων τούτων ἡ λυσσώδης παραφορὰ κατὰ τῶν εἰδώλων, ἐρεθίζομένη ὑπὸ αἰρετικοῦ ζήλου ἀρειανῶν μοναχῶν, κατέστρεψε πλεῖστα ὅσα τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ οἰκοδομημάτων καὶ καλλιτεχνημάτων.

Βέβαιον ἐνταύτοις εἶναι ὅτι ὁ Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς δὲν ἔπαθε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, διότι, ὡς πληροφορεῖ ὁ σχολιαστὴς εἰς Λουκιανόν, ἐσώζετο οὗτος ἀκόμη ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος διὰ διατάξεώς του τῆς 13 Νοεμβρίου 426 ἐνετείλατο τὴν καταστροφὴν παντὸς ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ σωζομένου τῆς ἀρχαίας λατρείας ναοῦ, καὶ δι' αὐστηροτάτης τοῦ μέτρου τούτου ἐκτελέσεως ἐπήνεγκε θανάσιμον τραῦμα εἰς τὸν ἀρχαῖον βίον· ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν αἰὶν μνησθεῖσαν πληροφορίαν, ἀεκάη ὁ ἐν Ὀλυμπίοις ναὸς τοῦ Διὸς.

Ἄν τις ὅμως λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ναὸς κατὰ τὸ πλεῖστον ἦν λίθινος, θέλει ἐξ ἀνάγκης δεχθῆ, ὅτι καὶ εἰς ταύτην τὴν καταστροφὴν ἀντέσχον οἱ τοῖχοι καὶ κίονες αὐτοῦ, καίτοι ἔμεινεν οὗτος ἤδη ἔρημος, ἀστεγὸς καὶ κηλιδωμένος ἐκ τοῦ καπνοῦ. Ἐν σειρά σπουδαιωτάτων μελετῶν ὁ διακεκριμένος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος κ. Ἀδ. Βέτιτσερ καθοδηγούμενος ἐκ τοῦ σχήματος εἰς ὃ κατὰκινεῖται αἱ ἐκχωθεῖσαι

ἐπ' ἐσχάτων στήλαι τοῦ ναοῦ καὶ ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν μνημείων, ἀπέδειξεν ὅτι σεισμὸς φοβερὸς, σχεδὸν ἐπίκεντρος, κατέρριψεν ἐν ἀκαρεὶ ὀλοκλήρον τὴν κολοσσιαίαν λιθοδομήν· λίαν πιθανὸν λοιπὸν εἶναι ὅτι ὁ ἀναφερόμενος μέγιστος τῶν Ἑλληνικῶν σεισμῶν τῆς 7 ἢ 9 Ἰουλίου 551 μ. Χ. ὅστις κατὰ τὰς σωζομένας εἰδήσεις προσέβαλε τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν καὶ μετέβαλεν εἰς σωρούς ἐρείπιων ὀλοκλήρους πόλεις, ὡς τὴν Ναύπακτον καὶ τὰς Πάτρας, ἐνθα ἐφρονεῦθησαν πλείονες τῶν 4,000 ἀνθρώπων, κατέστρεψε καὶ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ναόν. Αὐτὸς ὁ ἐνοσίχθων Ποσειδῶν καὶ οὐχὶ ταπεινότερός τις ἐσεισε καὶ ἐνταῦθα τὴν κόμην ἐξ ὀργῆς διὰ τὴν βεβήλωσιν τοῦ ἀδελφικοῦ ἱεροῦ. Τοῦτο τούτλαχιστον ἀς παρηγορῆ τοὺς ἐτοιμοὺς νὰ καταρασθῶσι τοὺς αἰτίους τῆς καταστροφῆς οἰοιδήποτε καὶ ἂν ὦσι. Μετὰ τὴν τελείαν καταστροφὴν ἡ ἐπιεικὴς τοῦ χρόνου χεῖρ ἐκάλυψε τὴν ἄλτιν διὰ στρώματος ἐκ χώματος ἀπαλοῦ, ἐφ' ἠπλώθη πέπλος χλωροῦ τάπητος φυτῶν, ὡς σάβανον καλύπτον τὴν συντετριμμένην καρδίαν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ.

Μακροὶ καὶ σκοτεινοὶ διήλθον ἔκτοτε αἰῶνες· ὁ λαὸς ἠλησμόνησε σχεδὸν καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ τῆς Ὀλυμπίας, οἱ δὲ ὀλίγοι λόγιοι τοῦ ἔθνους ἀνεζήτησαν αὐτὸ ἐν τοῖς βιβλίοις. Ἀλλὰ χρησμός τις ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν κυκλοφορούντων λέγει ὅτι αὐτὸ ἐσχάταις ἡμέραις ἀνοικθῆνται οἱ θησαυροὶ τῆς γῆς· οὕτω δὲ μετὰ τὸν ἀνευρεθέντα καὶ ἀνωρυθέντα χρυσὸν ἐν Καλλιφρονίᾳ καὶ Αὐστραλίᾳ, ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἡμέραις ἐπεφυλάσσετο ἡ ἀνώρυξις τῶν κειμένων θησαυρῶν τῆς Ὀλυμπίας. Ἐν ἔτει 1828, ὅτε οἱ στρατοὶ τῆς Γαλλίας τοῦ MAISON στρατηγούντος, κατεῖχον τὴν Πελοπόννησον, ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐπέμψε πρὸς ἐξέτασιν τῆς Ὀλυμπίας ἐπιστήμονας, ὧν αἱ ἔρευναι ἐπεβεβαίωσαν τὰς τοῦ Πausaniou λεπτομερείας περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ναοῦ, τῶν ὑλικῶν του κ.τ.λ. τὰ δὲ ἀνευρεθέντα τότε ἐπὶ τῶν μετώπων τεμάχια δύναται τις νὰ ἴδῃ ἀκόμη ἐν τῷ Λούβρω. Μετὰ τοὺς Γάλλους οὐδεμία νεώτερα ἔρευνα ἐγένετο ἐν Ὀλυμπίᾳ μέχρι τοῦ φθινοπόρου τοῦ 1875 καθ' ὃ ἐπιστήμονες Γερμανοὶ ἐγκατέστησαν εἰς τὴν ἄλτιν. Αἱ ἐργασίαι αὐτῶν ἐκανονίσθησαν δι' εἰδικῆς συμβάσεως μετὰ τῆς Γερμανικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, δι' ἧς πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ἀνακαλυφθησόμεναι ἀρχαιότητες θὰ εἶναι ἰδιοκτησία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσιν ἐκτυπώματα πασῶν τῶν γλυφῶν ἢ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἀς ἐνδέχεται νὰ εὕρωσι. Τὸ ἔργον τῶν Γερμανῶν ἐπιχειρήθη ἀνευ οὐδεμιᾶς ἰδιοτελείας, ἀλλὰ πρὸς μόνον τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὠφέλειαν, ἐστέφθη διὰ πληρεστάτης ἐπιτυχίας.

Τὴν σήμερον ὅλη σχεδὸν ἡ ἄλτις ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἀνευρέθησαν τὰ ἐρείπια τῶν πλείστων ἀνωτέρω μνημονευθέντων οἰκοδομημάτων τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἀνευρέθη ἡ κρητὶς, κιονόκρανα μέγιστα, σπόνδιλοι, καὶ ἄλλα διάφορα μέρη ἀρχιτεκτονικά, πρὸς δὲ τὸ σπουδαιότατον πάντων, συντετριμμένα καὶ ἀποκεχωρισμένα τὰ δύο μαρμαρινα ἀετώματα τοῦ ναοῦ· τὸ Ἡραῖον, εὐρέθη εἰς καλλιτέραν κατάστασιν. Ὡσαύτως εὐρέθησαν τὰ ἐρείπια τοῦ Μητρώου, τοῦ Γυμνασίου, τῶν θησαυρῶν, τοῦ Φιλιππέου, ἡ κρυπτή ὁδὸς, δι' ἧς εἰσῆρχοντο εἰς τὸ στάδιον οἱ ἑλλανοδίκαι καὶ οἱ ἀγωνισταὶ κ.τ.λ.

Ἀλλὰ τὰ πολυτιμώτατα τῶν εὐρημάτων εἶναι μετὰ τῶν κινητῶν μνημείων τῶν πληρουμένων τὴν σήμερον τὰ τρία περὶ τὴν ἄλτιν πρόχειρα μουσεῖα τῆς Ὀλυμπίας. Ἐν τῷ πρώτῳ τούτων βλέπει τις τὰ χαλκὰ, τὰ ἐξ ὀπίτης γῆς καὶ τὰ μαρμαρινα ὅσα εἶναι μικρὰ, οἷον κεφαλαὶ κ.τ.λ. Τὸ δεύτερον μουσεῖον, μικρὸν ξύλινον παράπηγμα, περιέχει τὰ κάλλιστα τῶν μαρμαρινῶν ἀγαλμάτων ὅσα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνευρέθησαν. Μετὰ τούτων τὸν θαυμασμὸν τοῦ θεατοῦ ἔκλυει ἡ περιόχου Νίκη τοῦ Παιωνίου, ἴσταμένη εἰς

τὸ βῆθρον τῆς ἐπὶ τοῦ ἐνὸς μόνου ποδῆς, ὡς μόλις ἀνωθεν καταπτᾶσα. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἡ δεξιότης, δι' ἧς ἀπαραμίλλως ὁ καλλιτέχνης παρέστησε τὸν λεπτὸν μὲν καὶ ὀλιγόπτυχον χιτῶνα, ὅστις καταπνεόμενος ὑπὸ τῆς αὔρας προσαρμόζεται ἢ μᾶλλον προσκολλάται τοσοῦτον φυσικῶς καὶ ἀνεπαίσθητως, ὥστε ἀναδεικνύει πάσας τοῦ σφριγῶντος γυναικείου σώματος τὰς ἐξαισίους καλλονάς. Ἀλλ' ἡ κρῶνις οὐ μόνον τοῦ μουσεῖου τούτου, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθέντος καλλιτεχνικοῦ θησαυροῦ, ἴσως δὲ δὲν εἶναι τολμηρὸν νὰ εἴρη τις καὶ πάντων τῶν περισωθέντων ἡμῖν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς, εἶναι ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλου, τὸ μόνον κειμήλιον ἐκ τῶν πολλῶν ὅσα περιέκλειεν ὁ ναὸς τῆς Ἡρας, εὐρεθείς ἀκριβῶς παρὰ τὸ σωζόμενον βῆθρον ἐφ' οὗ ἴστατο. Εἶναι δὲ Ἑρμῆς ὁ Κουροτρόφος καὶ παρίσταται ἐν ἡ στιγμῇ παρέλαβεν τὸν Διόνυσον, βρέφος ἀρτίως γεννηθέν ἐκ τοῦ μηροῦ τοῦ Διὸς, ἵνα διατηρήσῃ μὲν αὐτὸν ἐπὶ τινα χρόνον ζῶντα, παραδώσῃ δὲ πρὸς περαιτέραν ἀνατροφὴν εἰς τὰς Νύμφας. Τὸ ἔργον τοῦτο δὲν διεσώθη δυστυχῶς καθ' ὅλα ἀρτίον, ἐλλείπουσιν ὁ δεξιὸς αὐτοῦ βραχίον κατὰ τὸ ἡμισυ, οἱ πόδες καὶ αἱ κνήμαι κάτωθεν τῶν γονάτων· κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως τὸ ἀγάλμα διεσώθη ἀλώβητον, ἐκ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος οὐδὲ κόκκος μαρμαρίου ἐξέλειπεν. Πρὸ τοῦ ἀγάλματος τούτου δύνανται νὰ ἴστανται μελετῶντες καὶ ἀποθαυμάζοντες τὴν τέχνην καὶ τὴν ἔκφρασιν οἱ σοφοί, ἀλλ' ὁ κοινὸς τῶν ἀνθρώπων αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἀσπασθῇ. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀθανάτου τούτου ἔργου ἐστὶ τόσον λεπτὴ καὶ ἐπιμελὴς καὶ ἀναδεικνύει τοσοῦτον ἐξοχὸν τὴν καλλονὴν, ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπλουστάτου καὶ ἀμαθεστάτου τῶν ἀνθρώπων ἐμποιεῖ τὴν ἔκστασιν καὶ γοητείαν ἐκείνην ἣν μόνον ἐμποιοῦσιν τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης εἰς τοὺς καλλιτέχναις. Ἀναγκάζομενός τις τέλος νὰ στερηθῇ τῆς θέας τοῦ ἀριστουργήματος τούτου, δοκιμάζει τὸ πικρὸν ἐκεῖνο συναίσθημα ὅπερ θλίβει ἡμᾶς ἀποχωριζομένους προσφίλους ὄντας. Τὸ τρίτον μουσεῖον περιέχει Ῥωμαϊκῆς τέχνης ἔργα, ἀνδριάντας αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλα τινὰ μνημεῖα χρήσιμα ἐπὶ τοῦ παρόντος ἵνα μᾶλλον ἐξάρωσι τὴν καλλονὴν τῶν εἰρημένων. (α)

Παραλείποντες ἐνταῦθα τὰς μερικὰς συνεπελάς τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μεγίστη ἀξία τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης συνίσταται εἰς τὴν ἰδρυσὶν ἀληθοῦς Μουσείου ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἀνδριάντων καὶ ἀναγλύφων· ἐπὶ ἀποβαίνει ἤδη δυνατὴ ἡ πλήρης ἀπεικονίσις παντὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου τοῦ Ναοῦ τοῦ Διὸς, ὅτι ἐκ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης τῆς Ὀλυμπίας ἡ πολιτισμένος κόσμος ἐγνώρισε μίαν ἔτι σχολὴν γλυπτικῆς καὶ προσέθεσεν ἐν κεφάλαιον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης· καὶ τοῦτο εἶναι πάρα πολὺ διότι σήμερον πάντες ἀναγνωρίζουσι τὴν σπουδαιότητα τῆς μελέτης τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ μετὰ τοῦ ποιητοῦ πρεσβεύουσιν ὅτι:

«Suivre les anciens, c'est suivre la nature:
Qui respecte leurs loix, ne craint point la [censure].
Voyez sur leurs Autels les lauriers encor [verts].
Braver également l'envie et les hivers.—»

(α) Ἴνα μὴ λογισθῶμεν θρασεῖς λογοκλόποι δηλονοῦμεν ὅτι ἐν τῇ διατιθεῖ τούτῃ, ἡπ' ὄψιν εἰχόμεν κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱδρυμάτων καὶ εὐρημάτων τὴν περὶ τούτων ἀξ ὀλογοῦν πραγματείαν τοῦ κ. I. Παναζίδου, τὴν «Περὶ καταστροφῆς τῶν Ὀλυμπίων» περισπούδαστον μελέτην τοῦ κ. Βέτιτσερ, καὶ τὴν περὶ τῶν «Ἀνακαλύψεων τῆς Ὀλυμπίας» ἔκθεσιν τοῦ Ἑρβόρου τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου κ. Νεῦτωνος. Φρονούμεν ὅτι εἰς τὸν μὴ ἐξ ἐπιγγέλματος ἀρχαιολογούντα εἶναι ἐπιτετρομένον νὰ καταστήσῃ προσιτὰ τῷ κοινῷ τὰ προϊόντα τῆς πεφωτισμένης μελέτης τῶν εἰδικῶν, ἀνευ ἄλλης τινὸς ἀξιώσεως.